

Tiszthelyettesek lesznek belőlük

(Az 1977-ben felvett hivatásos hadtáp tiszthelyettes hallgatók néhány jellemző vonása.)

Németb László alezredes

Milyenek azok a fiatal emberek, akiket hivatásos tiszthelyettesekké akarunk nevelni a rendelkezésre álló két esztendő alatt?

A kérdés jogos, és csakis tényekre alapozott megválaszolása által osztható el a hiedelem, hogy „a tanárnak nincs más dolga, mint leadni az órákat” és csakis ezáltal lehet cáfolni azokat a „nézeteket” is, amelyek elképzelhetetlennek tartják e fiatalok szakemberré és parancsnokká válását.

Hallgatóink különböznek tőlünk. Tőlünk: parancsnokoktól, kiképzőktől. Tudomásul kell vennünk, hogy ez nem a tökéletlenség állapota nálunk, ennek az életkornak is meg van a rendeltetése és funkciója. *Ezért*, amikor pedagógiai praxisunkban arról döntünk, hogy hallgatóinkban mi a jó és mi a rossz, nem szabad abból kiindulnunk, hogy mennyire hasonlítanak ránk, vagy különböznek tőlünk.

Az 1977 májusában felvett hallgatói állomány konkrét elemzése előtt le kell szögezni a közismert igazságot: a szocialista társadalmi viszonyok kialakulása és a kulturális forradalom következményeként ifjúságunk egésze öntudatosabbá, műveltebbé és társadalmilag egységesebbé vált. Ez a tény döntően befolyásolja a Magyar Néphadsereg tiszthelyettesi karának belső minőségi tartalmát. Ugyanakkor nem szabad szem elől téveszteni, hogy a szülők anyagi és kulturális helyzetének, műveltségének különbségei, a tanulás, a szellemi fejlődés különböző feltételei az ifjúságot – természetesen nem a régi értelemben – de rétegekre bontja. Vagyis, ha nem akarunk szubjektív ábrándjaink áldozatává válni, akkor – több éves tapasztalatainkat értékelve – el kell ismerni, hogy a *hadtáp kiképző bázisra bevonuló hallgatókat nem egyszerűen a magyar ifjúság kicsinyített másának, hanem annak, egy többé-kevésbé sajátos csoportjának kell tekinteni.*

Hallgatóink zöme 18–21 éves fiatal ember, akik az általános iskolai illetve többségükben az iparitanuló-iskola elvégzése után jelentkeztek a tiszthelyettesi pályára.

Politikai-ideológiai arculatuk jellemzésének döntő szempontja, hogy a felvett hallgatók között igen magas a munkás (kb. 60%) származásúak aránya. A mezőgazdasági munkás és alkalmazott származás aránya 40%. Ez az arány évek óta jellemző, hasonlóképpen az is, hogy értelmiségi származásúak nem jelentkeznek erre a pályára.

Ez az arány egészségesnek mondható. Hozzá kell tenni, hogy ebből mind-
ezidáig nem vontuk le a szükséges következtetéseket részben pedagógiai praxi-
sunkra, részben a tiszthelyettesek megítélésére általában. Pedig ez igen fontos
lehetne, mert ezek a fiatalok már részben megszerezték és magukkal hozták a
munkásosztály és a szocialista parasztság néhány jellemző tulajdonságát. Évek
óta jellemző tapasztalat például, hogy a szocializmus evidens számukra, nem
tapasztaltunk körükben antimarxista, nacionalista nézeteket, a kapitalizmus ösz-
szehasonlításában egyértelműen látják a lényegét; nem húzódnak a fizikai mun-
kától; szembenállnak (illetve közömbösek) azzal, aminek nem látják az értel-
mét; erős bennük a kritikai szellem (különösen erkölcsi-politikai kérdésekben),
érzékenyen reagálnak a szavak és a tettek közötti ellentmondásokra.

Ami konkrét ismereteiket illeti. A szakmunkásiskola (ált. iskola) kereté-
ben valamennyien tanultak történelmet. A szakmunkásiskolában a *történelem*
oktatás viszonylag kevés óraszámban folyik, de a leglényegesebb, hogy a hall-
gatók sem szívesen tanulják. A tárgy világnézeti összefüggései nem tárultak fel
előttük. Jellemző, hogy nagyrészt az „előírt” ismeretanyagot csak részben tet-
te magáévá.

A magyar nyelv és irodalom tárgyat is kicsi óraszámban tanulták, és úgy
érik, hogy „nem lényeges tantárgy”. A legjelesebb alkotókra is alig emlékez-
nek, műveiket nem ismerik. Írásos munkájuk gyenge – rengeteg a helyesírási hi-
ba; jellemző a rossz, érthetetlen fogalmazás, beszédkézségük gyenge.

A tanórán kívüli időben szerzett pol. ismeretek alig tapinthatók. A tan-
órán kívüli munka nem jellemző a szakmunkásképzésre, ezt a pedagógusok sem
szorgalmazták. (Kollégiumban lakók emlékeznek egy-egy pol. beszélgetésre.)

A felvett hallgatók kb. 60⁰/₀-a KISZ-tag. Akad néhány KISZ-funkcioná-
rius és Ifjú Gárda tag. Ezek a fiatalok elég jól tájékozottak. A többség szer-
vezeti kapcsolata azonban elég gyenge, leginkább egy-egy társadalmi munka él-
ménye él bennük.

Hallgatóink általános műveltség tekintetében a magyar fiatalság kevésbé
kvalifikált csoportját képezik. Olvasmányaik között vezet a krimi, a kalandreg-
ény. A többség nem olvas rendszeresen újságot, az időszerű bel- és külpoliti-
kai kérdésekben igen hiányos válaszokat adtak a felvételi alkalmával. Szórako-
zásuk egyik tipikus formája a „presszóban” való üldögélés. A túlnyomó többség
sört iszik, csetleg töménnyel keverve. Elég nagy azok száma, akik azt mondták,
hogy semmilyen alkoholt nem isznak.

Nagyrésztük családban nevelkedett, de jórésztük elvált szülőkkel vagy gyám-
mal. Jellemző a munkáscsalád, de nem az ebből elvárt gondolkodás jellemzi a
jelölteket. Meglehetősen szabadon élt a többség: azt csinált, amit jónak látott. A
kereseteket jórésztüknek nem kellett hazaadni. Részben ezzel függ össze, hogy
az egyre erősebb felvételi „szűrő” ellenére sok közöttük a nehezen nevelhető,
hiányos érdeklődésű fiatal, akikre a következetesség hiánya, a felszíniesség és
a közömbösség a jellemző.

A felvett fiatalok *intelligencia szintje* nagyjából megfelel az előző 3–4 év
átlagának. Most új vonás, hogy a közepesek (kb. 60⁰/₀) száma növekedett (kö-
zepesnél magasabb kb. 16⁰/₀; közepesnél alacsonyabb 24⁰/₀). Ebben az évben is
jellemző, hogy az intelligencia szint nem egyezik a viszonylag alacsony iskolai
eredményekkel, annál lényegesen magasabb. Az iskolából hozott átlag szerint a
szakaszokban a sorrend: Élelmezés 3.17; Ügyvitel 3.10; Általános htp. 3.01;
Elhelyezés 2.92; Egészségügyi 2.87; Üzemanyag 2.76.

Az intelligencia szint sorrendje: ügyvitel, élelmezés, általános htp., elhelyezés, egészségügy.

Ez is mutatja, hogy ezek a fiatalok *nem szerettek tanulni, de többre képesek*, s ha felismerik a tanulás jelentőségét, akkor képességeik révén sokkal jobb eredményeket érhetnek el. (Néhányan már a felvételi alkalmával elmondták, hogy „most már igazán akarok tanulni”. Sőt nem kevés azoknak a száma, akik mint tiszthelyettesek érettségizni, majd tiszt vizsgát szeretnének tenni.)

A pályához való kötődést (motiváció) három minőségre (jó, közepes, gyenge) osztottam. Az eredmény általában hasonló az eddigiekhez: Jó (40⁰/₀): ezek olyan fiatalok, akik tudatos elhatározással jelentkeztek a pályára. Szüleik, ismerőseik, esetleg barátaik révén jó ismereteket szereztek a hadseregről és a hadtápszolgálatról. Többnyire világosan látják perspektívájukat, érvényesülési lehetőségeiket. Közepes (38⁰/₀): ezek olyan fiatalok, akiknek többnyire romantikus elképzeléseik vannak a pályáról. Tetszik nekik az egyenruha, a „katonaelet”, „itt lehet lőni”, „gyakorlatozni” stb. Gyenge (22⁰/₀): itt olyan fiatalokról van szó, akik vagy a szétzilálódott családból menekülnek, vagy csalódtak szakmájuk lehetőségeiben és most úgy érzik, hogy a hadseregben új életet kezdhetnek. Ide tartoznak azok, akik nem tanultak, szakmájuk nincs, ezért mint utolsó nagy lehetőségként, itt próbálnak „talajt fogni”. A motiváció tehát bizonytalan, ezek a fiatalok erősen befolyásolhatók – sajnos nemcsak jó, de rossz irányban is.

A motiváció fontos mutatója a szakmaválasztás tudatossága. E téren elég jó a helyzet. Hadtápra jelentkezett (ebben minden szakág benne van) első fokon kb 70⁰/₀; második és harmadik fokon kb. 12⁰/₀; más szakról jött át (nem volt alkalmas távirásznak, felderítőnek stb.) kb 18⁰/₀. A jelentkezés tudatosságának sorrendje: élelmezés, egészségügy, általános htp., elhelyezés, üzemanyag, ügyvitel. (Az ügyvitel minden bizonnyal azért került utolsó helyre, mert először indul ilyen szakmai szakasz, s a pályáirányítás során még nem tudtak kellő felvilágosítást nyújtani a jelentkezőknek.)

Érdemes utalni arra, hogy a felvételre jelentkezők általában azzal indokolták személyes elhatározásukat, hogy szeretik a rendet, a fegyelmet, szeretnek emberekkel foglalkozni. A rend szeretetét, a fegyelem utáni vágyat sokan a munkahely laza munkafegyelmével, az emberek közötti felületes kapcsolatokkal magyarázták.

Szakmai képzettség vonatkozásában a helyzet változott a múlt évihez képest. Most a felvett hallgatók kisebb százaléka rendelkezik szakmunkás bizonyítvánnyal. Ez az arány alatta van a többéves átlagnak. A szakma tanulásában és gyakorlatában közepes és jó eredményeket szereztek.

Ebben a vonatkozásban igen fontos összefüggés, hogy miképp alakul a jelölt szakképzettsége és a válszott szakág összhangja. A legkedvezőbb képet az élelmezési szakasz összetétele mutatja. Itt a hallgatók többsége szakács vagy valamilyen rokonszakmában szerzett szakmunkás-bizonyítványt. Közepes az összhang az elhelyezési, ügyviteli, általános hadtáp és üzemanyag szakaszoknál. Elhelyezési szakra főként olyanok jelentkeznek, akik kőműves, ács, asztalos stb. szakmunkások. Az „ügyvitelieknél” lényeges szempont volt a megbízhatóság, az átlagnál jobb írás és helyesírási készség, s ezt általában érvényesíteni tudták. Az általános hadtápra jelentkezőknél – a szakma figyelembevétele mellett – fontos szempont volt, hogy kitapintsunk bizonyos parancsnoki kvalitásokat is – ez jórészt sikerült is. Az üzemanyagos hallgatóknál – nagy szerepet kapott

a gépkocsi szeretete s, hogy egészségügyi szempontból is alkalmas legyen. A legkisebb összhang a szakma és a választott szakág között az egészségügyi hallgatóknál tapasztalható, a korábbi évektől eltérően most kevesebb volt az olyan jelentkező, aki a polgári életben is hasonló munkaterületen dolgozott. Természetesen – ahogy minden szaknál – ragaszkodtunk ahhoz, hogy az alapvető feladatok itt is meglegyenek. Például olyan fiatal, aki andorodik a vér látásától, képtelen az emberek ápolására stb. nem vettünk fel erre a szakra.

A felvételre jelentkezőket *fizikai állóképesség* szempontjából sajátos feladatrendszer mérte, ami talán inkább az ügyességet és a rendszeres sportolást jelzi. Ezért pl. igen jó fizikai adottságú fiatalok is „nem megfelelő” eredményt értek el. A végső arány – „*megfelelő*” 65⁰/₀; „*nem megfelelő*” 35⁰/₀. Az igazság kedvéért meg kell mondani, hogy van jónéhány fiatal, akiről „már messziről látszik”, hogy fizikailag gyenge.

A hallgatók megismerése a pedagógia közismert követelménye és kategóriája. Bizonyos, hogy a társadalmi és helyi oktatási-nevelési célok csak akkor valósíthatók meg, ha pedagógiai praxisunk szerves részévé tesszük a hallgatók megismerését. Az első lépés a felvett hallgatók jellemző vonásainak értékelése és az *oktató-nevelő munkára vonatkozó következtetések levonása*.

Visszakanyarodva a bevezető szakaszban feltett kérdésre – „Milyenek első éves hallgatóink?” – a tények értékelése alapján megállapítható: olyan első éves hallgatói állománnyal rendelkezünk, amely egészét tekintve alkalmas arra, hogy a két esztendő alatt a követelményeknek megfelelő tiszthelyettesi gárdává váljék.

A lehetőség valóráváltása érdekében azonban az általános nevelési irányelvek *túl* célszerű az alábbiakra jobban figyelni.

Egy sor – a munkásosztályból, a szövetkezeti parasztságból hozott – pozitív tulajdonsággal rendelkeznek, ami jó alap osztálytudatuk és szemléletük tudatos kifejlesztéséhez. Természetesnek tekinthető, hogy világnézetük, politikai igényességük még kiforratlan. Ezek kibontakoztatása az iskolán folyó nevelőmunka fontos feladata. A két év során el kell érni, hogy a legjobb KISZ-tagok párttaggá, a szervezeten kívüliek pedig aktív KISZ-tagokká váljanak.

A motiváció első tapasztalatai alaján bizonyos, hogy a hivatástudatra nevelés alapvető feladat. Különösen fontos a bizonytalanok hivatásérzetének kibontakoztatása. Számolni kell azzal a tapasztalattal, hogy ezek a fiatalok 4–6 hónapi tanulás után kezdenek arról beszélni, hogy a tiszthelyettes társadalmi presztízse nem túlságosan magas. Úgy vélik, hogy tiszthelyettes mindenki lehet, alacsony iskolai eredménnyel felvehető, és alacsony eredményekkel kibocsátható. A lemorzsolódás csökkentésének feltétele a jól szervezett hivatástudatra nevelés.

A szabad idő értelmes kihasználására, a kulturált szórakozásra nevelés lényeges feladat, másként egy részük útja a kocsmába vezet. Fontos tennivaló fizikai állóképességük fejlesztése is, különösen a felvételinél „nem megfelelő” minősítésűeké tervszerű, kiemelt fontosságú feladat. S végül utalni kell arra is, hogy jellemző ezeknél a fiatalembereknél – kb. 10–20⁰/₀-nál – az idegrendszeri labilitás. Alvásszükségletük napi 7–9 óra. E nélkül állandó álmatlansági és fáradtsági érzetük van, s ez megfosztja őket a kitartó figyeltől, az aktív munkától.

Végső következtetésként megállapíthatjuk: ha hallgatóink megismerésének tanulságait jól hasznosítjuk a nevelő-oktató munkában, akkor bizonyos, hogy túlnyomó többségükből a követelményeknek megfelelő tiszthelyettes válik.